

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

**Directoraat-generaal Natuur
en Visserij**

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/Inv

Behandeld door

[Redacted]

[Redacted] minInv.nl

Ons kenmerk

DGNV / 22551936

Bijlage(n)

2

Datum 11-01-2023

Betreft Woo-verzoek klimaatverandering en de BES-eilanden

Geachte [Redacted],

Bij brief van 22 juli 2022 heeft u het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties verzocht om openbaarmaking van informatie omtrent klimaatverandering, klimaatadaptatie en waterveiligheid m.b.t. de BES-eilanden (Caribisch Nederland) binnen de Rijksoverheid én tussen de Rijksoverheid en derden vanaf 27 mei 2003 tot en met heden. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties heeft dit verzoek aan mij doorgestuurd op 22 augustus 2022. Hierbij is - nadat ook een gesprek met u plaats heeft gevonden - mij verzocht om informatie openbaar te maken die vooral toeziet op klimaatadaptatie en natuurbescherming, alleen waar dit toeziet op de impact van klimaatverandering en klimaatadaptatie in relatie tot de BES-eilanden (Caribisch Nederland).

Wettelijk kader

Ik behandel uw verzoek als een verzoek op grond van de Wet open overheid (hierna: Woo). De relevante artikelen uit de Woo kunt u vinden in bijlage 1 bij deze brief.

Inventarisatie documenten

Op basis van uw verzoek zijn in totaal 14 documenten (inclusief bijlagen) aangetroffen. Deze documenten zijn opgenomen in een inventarislijst, die als bijlage bij dit besluit is gevoegd.

Reeds openbare documenten

Een aantal documenten zijn reeds openbaar gemaakt en staan op de inventarislijst als zodanig aangemerkt. De Woo is niet van toepassing op reeds openbare documenten. De vindplaats van deze documenten staat aangegeven op de inventarislijst.

Zienswijzen

Er zijn geen derde belanghebbenden om hun gelegenheid te geven hun zienswijze te geven op de door mij voorgenomen openbaarmaking van de door u gevraagde informatie.

Besluit

Ik heb besloten een deel van de door u gevraagde informatie openbaar te maken. Per document is op de inventarislijst aangegeven welke uitzonderingsgronden zijn toegepast. Ook in de documenten wordt aan de hand van een code duidelijk gemaakt op welke grond de informatie is geweigerd. Onder het kopje 'Overwegingen' licht ik dit nader toe.

Ons kenmerk
DGNV / 22551936

De inventarislijst maakt integraal onderdeel uit van het besluit.

Overwegingen

Iedereen heeft het recht om overheidsinformatie op te kunnen vragen zonder daarbij een reden te hoeven aangeven. Dit staat in het eerste artikel 1.1 van de Woo. Dit is een belangrijk recht van de burger. Daarbij is het uitgangspunt dat overheidsinformatie openbaar is, tenzij er uitzonderingsgronden zijn die dit beperken. De uitzonderingsgronden staan in hoofdstuk 5 van de Woo. Ik moet hierbij het algemeen belang van openbaarheid afwegen tegen de belangen die de uitzonderingsgronden beschermen. In het algemeen geldt hierbij de regel dat wanneer ik informatie aan u verstrek, het openbaar is voor een ieder.

De toetsing aan de uitzonderingsgronden verloopt als volgt. Eerst kijk ik of een van de uitzonderingsgronden speelt. Dat doe ik meestal per alinea, soms per (onderdeel van een) zin. Vervolgens kijk ik wat voor soort uitzonderingsgrond het is. Als het een absolute uitzonderingsgrond is, mag ik de informatie niet verstrekken. Als het een relatieve uitzonderingsgrond is, moet ik een afweging maken tussen het algemene belang van openbaarheid en het specifieke belang dat de uitzonderingsgrond beschermt. Daarbij weegt het belang van openbaarheid zwaar. Als ik informatie weiger, moet ik goed motiveren waarom ik dat doe. Dat geldt nog sterker als de informatie ouder dan vijf jaar is.

Wanneer het gaat om informatie waar belangen van anderen bij betrokken zijn, moet ik hen de mogelijkheid geven om een zienswijze in te dienen. Dit betekent dat zij hun mening kunnen geven over of de informatie wel of niet openbaar gemaakt moet worden. Het is uiteindelijk aan mij om te beslissen of ik de informatie openbaar maak.

In de inventarislijst en op de documenten heb ik opgenomen welke uitzonderingsgronden van toepassing zijn.

Eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer

Op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder e, van de Woo kan ik geen informatie openbaar maken als dit de persoonlijke levenssfeer schaadt en dit belang zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Het gaat om persoonsgegevens die (indirect) te herleiden zijn tot een persoon zoals namen, e-mailadressen, telefoonnummers en functienamen. In de documenten, waarbij 5.1.2.e staat vermeld, staan persoonsgegevens, zoals namen, e-mailadressen, functienamen en telefoonnummers. Ik vind het in dit geval belangrijk dat de identiteit van betrokkene niet bekend wordt omdat dit zijn of haar privacy kan schenden. Dat vind ik niet wenselijk.

Voor zover het de namen, e-mailadressen, functienamen en telefoonnummers van ambtenaren betreft is hierbij het volgende van belang. In het kader van goed werkgeverschap vind ik dat het belang van privacy zwaarder moet wegen dan het belang van openbaarheid. Dit ter bescherming van de privacy van de betrokken ambtenaren. Daarbij weegt mee dat het hier niet gaat om het opgeven van een naam aan een individuele burger die met een ambtenaar in contact treedt, maar om, openbaarmaking op grond van de Woo. Daarom maak ik deze persoonsgegevens niet openbaar. Om de leesbaarheid te vergroten staat de toepassing van deze uitzonderingsgrond niet op de inventarislijst vermeld.

Wijze van openbaarmaking

De documenten die met dit besluit gedeeltelijk openbaar worden gemaakt treft u bij dit besluit in kopie aan.

Dit besluit en de stukken die met dit besluit voor een ieder openbaar worden, worden geanonimiseerd op www.rijksoverheid.nl geplaatst.

Een afschrift van dit besluit zend ik aan belanghebbenden.

Vragen

Als u vragen heeft over de afhandeling van uw verzoek, dan kunt u contact opnemen met de behandelaar van uw verzoek. De contactgegevens vindt u rechtsboven op deze brief.

Hoogachtend,

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
namens deze:

Donne Slangen
Directeur Generaal Natuur en Visserij

Een belanghebbende die bezwaar heeft tegen de weigering om informatie openbaar te maken kan binnen zes weken na de dag waarop dit is bekend gemaakt een bezwaarschrift indienen. Het bezwaarschrift moet door de indiener zijn ondertekend en bevat ten minste zijn naam en adres, de dagtekening, een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht en de gronden waarop het bezwaar rust. Dit bezwaarschrift moet worden gericht aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, directie Wetgeving en Juridische Zaken, Postbus 20401, 2500 EK 's-Gravenhage. Dit besluit is verzonden op de in de aanhef vermelde datum.

Bijlage 1 – Relevante artikelen uit de Woo

Artikel 1.1 Recht op toegang

Eenieder heeft recht op toegang tot publieke informatie zonder daartoe een belang te hoeven stellen, behoudens bij deze wet gestelde beperkingen.

Artikel 2.1 Begripsbepalingen

In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

- document: een door een orgaan, persoon of college als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, opgemaakt of ontvangen schriftelijk stuk of ander geheel van vastgelegde gegevens dat naar zijn aard verband houdt met de publieke taak van dat orgaan, die persoon of dat college;
- milieu-informatie: hetgeen daaronder wordt verstaan in artikel 19.1a van de Wet milieubeheer;
- Onze Minister: Onze Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties;
- publieke informatie: informatie neergelegd in documenten die berusten bij een orgaan, persoon of college als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, of informatie die krachtens artikel 2.3 door een bestuursorgaan kan worden gevorderd.

Artikel 4.1 Verzoek

1. Eenieder kan een verzoek om publieke informatie richten tot een bestuursorgaan of een onder verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan werkzame instelling, dienst of bedrijf. In het laatste geval beslist het verantwoordelijke bestuursorgaan op het verzoek.
2. Een verzoek kan mondeling of schriftelijk worden ingediend en kan elektronisch worden verzonden op de door het bestuursorgaan aangegeven wijze.
3. De verzoeker behoeft bij zijn verzoek geen belang te stellen.
4. De verzoeker vermeldt bij zijn verzoek de aangelegenheid of het daarop betrekking hebbende document, waarover hij informatie wenst te ontvangen.
5. Indien een verzoek te algemeen geformuleerd is, verzoekt het bestuursorgaan binnen twee weken na ontvangst van het verzoek de verzoeker om het verzoek te preciseren en is het de verzoeker daarbij behulpzaam.
6. Het bestuursorgaan kan besluiten een verzoek niet te behandelen, indien de verzoeker niet meewerkt aan een verzoek tot precisering als bedoeld het vijfde lid. In afwijking van artikel 4:5, vierde lid, van de Algemene wet bestuursrecht wordt het besluit om het verzoek niet te behandelen aan de verzoeker bekendgemaakt binnen twee weken nadat het verzoek is gepreciseerd of nadat de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken.
7. Een verzoek om informatie wordt ingewilligd met inachtneming van het bepaalde in hoofdstuk 5.

Artikel 4.2 Doorverwijzing

1. Voor zover het verzoek betrekking heeft op informatie die berust bij een ander bestuursorgaan dan dat waarbij het verzoek is ingediend, wordt de verzoeker zo nodig naar dat bestuursorgaan verwezen. Is het verzoek schriftelijk gedaan, dan wordt het voor zover betrekking hebbend op informatie die bij een ander bestuursorgaan berust, onverwijld doorgezonden aan dat bestuursorgaan, onder mededeling van de doorzending aan de verzoeker.
2. Indien het verzoek betrekking heeft op informatie die op grond van enig wettelijk voorschrift bij het bestuursorgaan had behoren te berusten, vordert het bestuursorgaan de gevraagde informatie van degene die over de informatie beschikt. Degene die over de gevraagde informatie beschikt, verstrekt deze per omgaande aan het bestuursorgaan.
3. Voor zover een verzoek als bedoeld in artikel 4.1, eerste lid, dat is gericht aan een der Kamers of de verenigde vergadering der Staten-Generaal, betrekking heeft op informatie die door de regering vertrouwelijk aan de Staten-Generaal is verstrekt, zendt de Kamer of de verenigde vergadering het verzoek ter behandeling door aan Onze Minister of Onze Ministers die deze informatie vertrouwelijk heeft of hebben verstrekt.

Artikel 5.1 Uitzonderingen

1. Het openbaar maken van informatie ingevolge deze wet blijft achterwege voor zover dit:
 - a) de eenheid van de Kroon in gevaar zou kunnen brengen;
 - b) de veiligheid van de Staat zou kunnen schaden;
 - c) bedrijfs- en fabricagegegevens betreft die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld;
 - d) persoonsgegevens betreft als bedoeld in paragraaf 3.1 onderscheidenlijk paragraaf 3.2 van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, tenzij de betrokkene uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven voor de openbaarmaking van deze persoonsgegevens of deze persoonsgegevens kennelijk door de betrokkene openbaar zijn gemaakt;
 - e) nummers betreft die dienen ter identificatie van personen die bij wet of algemene maatregel van bestuur zijn voorgeschreven als bedoeld in artikel 46 van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, tenzij de verstrekking kennelijk geen inbreuk op de levenssfeer maakt.
2. Het openbaar maken van informatie blijft eveneens achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de volgende belangen:
 - a) de betrekkingen van Nederland met andere landen en staten en met internationale organisaties;
 - b) de economische of financiële belangen van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen, in geval van milieu-informatie slechts voor zover de informatie betrekking heeft op handelingen met een vertrouwelijk karakter;
 - c) de opsporing en vervolging van strafbare feiten;
 - d) de inspectie, controle en toezicht door bestuursorganen;

- e) de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer;
 - f) de bescherming van andere dan in het eerste lid, onderdeel c, genoemde concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens;
 - g) de bescherming van het milieu waarop deze informatie betrekking heeft;
 - h) de beveiliging van personen en bedrijven en het voorkomen van sabotage;
 - i) het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen.
3. Indien een verzoek tot openbaarmaking op een van de in het tweede lid genoemde gronden wordt afgewezen, bevat het besluit hiervoor een uitdrukkelijke motivering.
4. Openbaarmaking kan tijdelijk achterwege blijven, indien het belang van de geadresseerde van de informatie om als eerste kennis te nemen van de informatie dit kennelijk vereist. Het bestuursorgaan doet mededeling aan de verzoeker van de termijn waarbinnen de openbaarmaking alsnog zal geschieden.
5. In uitzonderlijke gevallen kan openbaarmaking van andere informatie dan milieu-informatie voorts achterwege blijven indien openbaarmaking onevenredige benadeling toebrengt aan een ander belang dan genoemd in het eerste of tweede lid en het algemeen belang van openbaarheid niet tegen deze benadeling opweegt. Het bestuursorgaan baseert een beslissing tot achterwege laten van de openbaarmaking van enige informatie op deze grond ten aanzien van dezelfde informatie niet tevens op een van de in het eerste of tweede lid genoemde gronden.
6. Het openbaar maken van informatie blijft in afwijking van het eerste lid, onderdeel c, in geval van milieu-informatie eveneens achterwege voor zover daardoor het in het eerste lid, onderdeel c, genoemde belang ernstig geschaad wordt en het algemeen belang van openbaarheid van informatie niet opweegt tegen deze schade.
7. Het eerste en tweede lid zijn niet van toepassing op milieu-informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu.

Artikel 5.2 Persoonlijke beleidsopvattingen

1. In geval van een verzoek om informatie uit documenten, opgesteld ten behoeve van intern beraad, wordt geen informatie verstrekt over daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen. Onder persoonlijke beleidsopvattingen worden verstaan ambtelijke adviezen, visies, standpunten en overwegingen ten behoeve van intern beraad, niet zijnde feiten, prognoses, beleidsalternatieven, de gevolgen van een bepaald beleidsalternatief of andere onderdelen met een overwegend objectief karakter.
2. Het bestuursorgaan kan over persoonlijke beleidsopvattingen met het oog op een goede en democratische bestuursvoering informatie verstrekken in niet tot personen herleidbare vorm. Indien degene die deze opvattingen heeft geuit of zich erachter heeft gesteld, daarmee heeft ingestemd, kan de informatie in tot personen herleidbare vorm worden verstrekt.

3. Onverminderd het eerste en tweede lid wordt uit documenten opgesteld ten behoeve van formele bestuurlijke besluitvorming door een minister, een commissaris van de Koning, Gedeputeerde Staten, een gedeputeerde, het college van burgemeester en wethouders, een burgemeester en een wethouder, informatie verstrekt over persoonlijke beleidsopvattingen in niet tot personen herleidbare vorm, tenzij het kunnen voeren van intern beraad onevenredig wordt geschaad.
4. In afwijking van het eerste lid wordt bij milieu-informatie het belang van de bescherming van de persoonlijke beleidsopvattingen afgewogen tegen het belang van openbaarmaking. Informatie over persoonlijke beleidsopvattingen kan worden verstrekt in niet tot personen herleidbare vorm. Indien degene die deze opvattingen heeft geuit of zich erachter heeft gesteld, daarmee heeft ingestemd, kan de informatie in tot personen herleidbare vorm worden verstrekt.

Bijlage 2 - Inventarislijst

Documentnr.	Datum	Soort document	Onderwerp	Beoordeling	Woo-grond/link	Afzender	Ontvanger
1	2007	Rapport	Klimaat cariben	Reeds openbaar	https://library.wmo.int/index.php?lvl=author_see&id=794	LNV	LNV
2	2010	Rapport	Climate_change_effects_on_the_biodiversity_of_the-wageningen_university_and_research_156234	Reeds openbaar	extension://elhekieabhbkmcefc oobjddigjcaadp/https://edepot.wur.nl/156234	LNV	LNV
3	2013-2017	Rapport	Natuurbeleidsplan-Car.Nederland_print	Reeds openbaar	extension://elhekieabhbkmcefc oobjddigjcaadp/https://nl.chm-cbd.net/sites/nl/files/2021-05/natuurbeleidsplan-caribisch-nederland-2013-2017.pdf	EZK	EZK
4	19-8-2010	Rapport	BES_prioriteiten	Reeds openbaar	extension://elhekieabhbkmcefc oobjddigjcaadp/https://edepot.wur.nl/158543	LNV	LNV
5	17-11-2018	Rapport	Staat_van_de_natuur_van_caribisch_nederland_een_e-wageningen_university_and_research_426340	Reeds openbaar	extension://elhekieabhbkmcefc oobjddigjcaadp/https://edepot.wur.nl/426340	EZK	EZK
6	22-1-2019	Nota	STUK_RETOUR_BEWINDSPERSOON_Staat_van_instandhouding_Caribisch_Nederland_2017	Deels openbaar		LNV	LNV
7	25-2-2019	Brief	Aanbiedingsbrief_1e_Kamer_Staat_van_de_natuur_van_Caribisch_Nederland_2017			LNV	TK
8	1-8-2019	Rapport	C06119 Rapport Achteruitgang Koraalriffen	Reeds openbaar	extension://elhekieabhbkmcefc oobjddigjcaadp/https://edepot.wur.nl/496168	LNV	LNV
9	2020	Advies	Bestedingsplan CN_NMBP-FIN_definitief			LNV	LNV
10	2-3-2020	Rapport	NMBP Caribisch Nederland_ Nederlands	Reeds openbaar	extension://elhekieabhbkmcefc oobjddigjcaadp/https://open.ove rheid.nl/repository/rontl-cc70ea56-f90a-4a0a-be1a-09fb7db7b0/1/pdf/Natuur-%20en%20milieubeleidsplan%20Caribisch%20Nederland%202020-2030.pdf	LNV	LNV
11	27-9-2021	Brief	Brief DCNA	Deels openbaar		DCNA	Kamercommissie LNV
12	29-11-2021	Nota	Reactie_verzoek_Kamer_commissie_LNV_brief_WWF-NL_en_DCNA_mbt_Yarari_en_Klimaatverandering	Deels openbaar		LNV	LNV
13	8-12-2021		reactie_verzoek_Kamer_commissie_LNV_mbt_tot_bescherming_Yarari_reservaat_en_klimaatadaptatie_Caribisch_Nederland_	Reeds openbaar	https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/12/08/kamerbrief-over-een-reactie-verzoek-mbt-bescherming-yarari-reservaat-en-klimaatadaptatie-caribisch-nederland	LNV	TK
14	14-3-2022	Aanhangsel	Aanhangsel Tweede Kamer	Reeds openbaar	https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/06/03/antwoorden-op-kamervragen-over-het-meest-recente-ipcc-rapport-in-relatie-tot-bonaire-sint-eustatius-en-saba	LNV	TK

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

TER ONDERTEKENING

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk gebied

Auteur

5.1.2.e

Datum

22 januari 2019

Kenmerk

DGNVLG / 19013127

Bhm: 19013253

Kopie aan

Bijlage(n)

1

nota

Staat van instandhouding Caribisch Nederland

Parafenroute

5.1.2.e

Aanleiding

- Mede naar aanleiding van vragen vanuit de Eerste Kamer van 21 juni 2016 en het antwoord daarop van de toenmalige staatssecretaris van Economische zaken van 28 juni 2016, is de staat van instandhouding van de natuur in Caribisch Nederland opgesteld. Bij de beantwoording van vragen met betrekking tot de begroting 2019 en het natuurbeleidsplan Caribisch Nederland heeft u tevens toegezegd de Tweede Kamer hierover te informeren.
- Door Kamerlid Özütok (Kamercommissie Koninkrijksrelaties) is aan de staatssecretaris van BZK een vraag gesteld over het natuurbeleidsplan Caribisch Nederland. De beantwoording vindt plaats mede namens de ministers van LNV en I&W. Vanuit uw verantwoordelijkheid voor natuur in Caribisch Nederland vindt de beantwoording mede namens u plaats.

Advies

- U kunt de aanbiedingsbrief aan de Eerste Kamer tekenen en verzenden.
- U kunt akkoord gaan met het antwoord op de vraag van de Commissie Koninkrijkrelaties en het toesturen als bijlage van de staat van instandhouding natuur Caribisch Nederland door de staatssecretaris van BZK.

Kernpunten

Brief Eerste Kamer

- De Eerste Kamer heeft in 2016 gevraagd naar rapportages over de natuur in 2016. De staat van instandhouding is opgesteld ten behoeve van het nieuw op te stellen natuurbeleidsplan voor Caribisch Nederland 2020-2025.
- In november 2018 is bij de begrotingsbehandeling aan de Tweede Kamer de rapportage gemeld en toegezegd de Kamer hierover te informeren. In de rapportage Natuur in Nederland 2017-2018 is de rapportage en de relatie met het natuurbeleidsplan vermeld.

Ontvangen BBR

Kenmerk
DGNVLG / 19013127

- Het is de eerste rapportage, de volgende rapportage zal worden opgesteld in 2025 (vijf jaarlijks).
- Veel habitattypen en soorten bevinden zich in een bedreigde situatie door menselijk handelen. De belangrijkste bedreigingen zijn klimaatverandering, loslopend vee en invasieve exoten.
- Dit beeld was deels al bekend en heeft geleid tot het beschikbaar stellen van middelen in de periode 2012-2019 (Natuurgelden Caribisch Nederland) voor onder andere koraalherstel en erosiebestrijding en recent in het kader van de regio envelop voor Caribisch Nederland met betrekking tot Landbouwonwikkeling (loslopende gieten Bonaire).
- De bedreiging van invasieve exoten beperkt zich tot een aantal soorten zoals de groene leguaan. In het kader van Natuurbeleidsplan moet gezien worden in hoeverre acties hiertegen haalbaar zijn. De mitigatie van klimaatverandering vergt een mondiale aanpak.
- In 2019 zal in nauwe samenwerking met openbaar lichaam van de eilanden, andere departementen en relevante organisaties een nieuw natuurbeleidsplan worden opgesteld. De bevindingen van de rapportage zullen meegenomen worden bij het opstellen van het natuurbeleidsplan.
- Het plan zal een integraal karakter krijgen mede vanwege het verzoek van WNF aan de minister van I&W voor het opstellen van een koraal beschermingsplan gericht op verbetering van het milieu.

Vraag Commissie Koninkrijkrelaties

- De beantwoording van de vraag van de Commissie Koninkrijkrelaties over het Natuurbeleidsplan vindt plaats door de staatssecretaris van BZK vanuit zijn coördinerende rol voor Caribisch Nederland.
- De vraag is gesteld naar aanleiding van de oproep van de beheerorganisatie STENAPA van Sint Eustatius.
- Het antwoord is in lijn met uw inzet om dit jaar tot een integraal natuur en milieubeleidsplan te komen voor Caribisch Nederland.
- De staat van instandhouding is een belangrijke bouwsteen voor het opstellen van dit plan en is als bijlage toegevoegd aan het antwoord zodat naast de Eerste Kamer ook de Tweede Kamer geïnformeerd is.

**Antwoord van de staatssecretaris van BZK mede namens de minister van I&W en u
aan de Kamercommissie Koninkrijksrelaties**

De vaste commissie voor Koninkrijksrelaties vroeg mij op 24 januari jl. om een reactie op het onlangs door Stichting Nationale Parken Bonaire (Stinapa) voor de BES-eilanden ingediende verzoek met betrekking tot een solide natuurbeleidsplan voor de drie eilanden. Langs deze weg mijn beantwoording, die medenamens de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en Infrastructuur en Waterstaat (IenW) u toekomt.

Op Bonaire, Sint Eustatius en Saba ligt de prioriteit bij het verbeteren van het economisch perspectief. Het kabinet ondersteunt daarbij en investeert onder meer in infrastructuur en landbouw. Daarnaast worden diverse stappen gezet om de sociaal-economische levensomstandigheden voor de bevolkingen te verbeteren.

Het kabinet is zich er ook van bewust dat de natuurlijke omgeving een basis vormt voor het ondernemerschap en de werkgelegenheid op de eilanden. Tijdens mijn werkbezoeken in de regio wordt die boodschap door zowel natuurbeheerders als ondernemers afgegeven.

Mede namens de ministers van LNV en I&W onderschrijf ik het belang van een nieuw natuurbeleidsplan. De minister van LNV heeft uw Kamer reeds geïnformeerd dat het nieuwe plan in 2019 zal worden opgesteld. In dat kader is door de minister van LNV ook een rapport opgesteld over de staat van instandhouding van de natuur, dat ik u hierbij aanbiedt. Dit rapport zal een belangrijke bouwsteen zijn om te komen tot een integraal natuurbeleidsplan voor de eilanden voor de periode 2020-2025. Belangrijk aandachtspunt in het plan zal de bescherming van het koraal zijn, mede vanwege het belang voor de lokale economie.

Uit oogpunt van de integraliteit en optimaal effect is het van belang dat het natuurbeleidsplan in samenhang en aansluiting met het milieubeleidsplan voor Caribisch Nederland wordt ontwikkeld. Dat laatste is een verantwoordelijkheid van de minister van IenW. Onderzocht wordt of natuur en milieubeleidsplan geïntegreerd kan worden.

In overleg met de openbare lichamen zullen mijn collega's en ik het belang van de natuur om alles wat het de eilanden oplevert blijven behartigen.

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Commissie KR

Aan de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken
en Koninkrijksrelaties
Dhr. R.W. Knops
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Plaats en datum: Den Haag, 24 januari 2019
Betreft: Verzoek van het lid Özütok (GroenLinks) natuurbeleidsplan Caribisch Nederland
Ons kenmerk: 2019Z00539/2019D02626

Geachte heer Knops,

De vaste commissie voor Koninkrijksrelaties verzoekt u een reactie te geven op het onlangs door Stinapa voor de BES-eilanden ingediende verzoek m.b.t. een solide natuurbeleidsplan voor de drie eilanden.

De commissie ontvangt graag uiterlijk 8 februari a.s. uw reactie op dit verzoek.

Hoogachtend,

de griffier van de vaste commissie voor Koninkrijksrelaties,

T.N.J. de Lange

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

T. 070-3182211
E. cie.kr@tweedekamer.nl

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 22
2513 AA DEN HAAG

**Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk gebied**

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/Inv

Ons kenmerk

DGNVLG / 19008450

Bijlage(n)

1

Datum 25 februari 2019

Betreft Staat van de natuur van Caribisch Nederland 2017

Geachte Voorzitter,

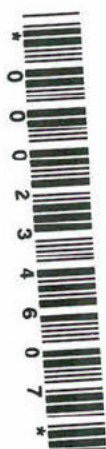
Hierbij bied ik u het rapport "Staat van de natuur van Caribisch Nederland 2017" aan. Het rapport geeft het meest recente beeld van de toestand van de natuur voor Bonaire, St. Eustatius en Saba.

Het rapport is mede opgesteld naar aanleiding van uw vragen over periodieke rapportage over de staat van de natuur in Caribisch Nederland (Kamerstuk 34300 IV CXIX T, 21 juni 2016). In antwoord op deze vragen heeft de toenmalige staatssecretaris van Economisch Zaken gewezen op het vijfjaarlijkse proces om een nieuw natuurbeleidsplan op te stellen. De rapportage van de staat van instandhouding, en de resultaten die met het vorige natuurbeleidsplan bereikt zijn, vormen de start voor het nieuw op te stellen plan voor de periode 2020-2025. Op dit moment wordt geïnventariseerd wat het natuurbeleidsplan heeft opgeleverd.

Caribisch Nederland maakt onderdeel uit van de Caribische "biodiversity hotspot" en kent een hoge biodiversiteit. De hoge biodiversiteit uit zich in het voorkomen van veel endemische soorten, soorten met een klein verspreidingsgebied. Veel habitattypen en soorten bevinden zich in een bedreigde situatie door menselijk handelen. De belangrijkste bedreigingen zijn loslopend vee, invasieve exoten en overbevissing. Daarnaast spelen kustontwikkeling, erosie en eutrofiëring door afvalwater ook een belangrijke rol waardoor natuur onvoldoende veerkrachtig is om de effecten van klimaatverandering nu en in de toekomst op te kunnen vangen.

Dit beeld was mij deels al bekend. In het kader van de Regio-enveloppe inzet voor Caribisch Nederland heb ik middelen beschikbaar gesteld voor de integrale aanpak van het loslopend vee.

Ik zal de bevindingen van de rapportage meenemen bij het opstellen van het natuurbeleidsplan voor 2020-2025 en naar mogelijkheden zoeken om de natuur in Caribisch Nederland te versterken. Zoals het vorige plan zal het een integraal karakter hebben en in nauwe samenwerking met het openbaar lichaam van de

Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk gebied

eilanden, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en andere vakdepartementen en relevante organisaties in Caribisch Nederland worden opgesteld.

Ons kenmerk
DGNVLG / 19008450

Carola Schouten
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Format bestedingsplannen Aanvullende Post v2.0

Achtergrond

- In de financiële bijlage van het regeerakkoord is de volgende passage opgenomen:
"Intensiveringen (inclusief uitvoeringskosten) die nadere uitwerking behoeven worden op de aanvullende post van het ministerie van Financiën geboekt in afwachting van concrete en doelmatige beleidsvoorstellen. Intensiveringsmiddelen worden vervolgens jaarlijks tranchegewijs uitgekeerd onder voorbehoud van een doelmatig bestedingsplan met daarin onder andere aandacht voor hoe en wanneer wordt geëvalueerd en hoe hiervoor data worden verzameld."
- Voor de overheveling van middelen wordt zo veel mogelijk aangesloten bij reguliere begrotingsmomenten (voorjaar, julibrief, augustusbrieven of najaarsnota).
- Om invulling te geven aan het jaarlijks tranchegewijs uitkeren van de middelen, is in de bestedingsplannen aandacht voor de fasering van de intensivering en de nodige tussenstappen.
- Onderstaand format bevat alle elementen die aan de orde moeten komen in een bestedingsplan. Het invullen van het format dient als uitgangspunt voor het gesprek met de IRF.
- In de bijlage van het format is een bondig voorbeeld opgenomen om zaken als doelen, doeltreffendheid en doelmatigheid te illustreren.
- Uiteraard verschilt toepassing van het format per beleidsterrein en mogelijk per individuele casus. Sommige vragen zullen voor bepaalde beleidsterreinen belangrijker worden gevonden dan voor andere. Hiervoor geldt het principe van maatwerk.
- Op basis van ervaringen en gesprekken met gebruikers is het format in najaar 2018 herzien. Doel van de herziening is het format meer to-the-point te maken.

1. Aanleiding

1.1 Wat is de letterlijke tekst in het regeerakkoord of wat is er richting Tweede Kamer gecommuniceerd (doel of maatregel)?

Het coalitieakkoord reserveert eenmalig 35 miljoen euro gereserveerd voor de uitvoering van de eerste fase (tot 2025) van het Natuur en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030.

In het coalitieakkoord is hierover het volgende opgenomen:

- We gaan de unieke cultuur en natuur van Bonaire, Saba en Sint Eustatius, zowel boven als onder water, beter beschermen.
- Incidenteel wordt 35 miljoen euro gereserveerd voor de uitvoering van de eerste fase (tot 2025) van het Natuur en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030.

1.2 Hoe ziet de meerjarige reeks eruit? Is een deel van de reeks al aangevraagd in een eerder bestedingsplan?¹ Welk deel wordt aangevraagd in dit bestedingsplan en welk deel resteert?

NB: de specifieke besteding van de middelen wordt beschreven in vraag 2.2.

Voor de uitvoering van fase 1 (2020-2024) van het Natuur en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 wordt één overkoepeld bestedingsplan gemaakt. Het overzicht van de aangevraagde gelden uit de aanvullende post is als volgt (in € mln.):

Uitvoering NMBP CN 2020-2024 fase 1
(bedragen in € mln.)

	2022	2023	2024
Gereserveerd op AP	8,0	11,0	16,0
Beoogd budget	7,8	11,4	15,8
Benodigde kasschuif	-0,2	0,4	-0,2

Het kasritme dat middels dit bestedingsplan wordt opgevraagd, wijkt af van het ritme zoals op de Aanvullende post is gereserveerd. Dit houdt in dat er een kasschuif op de Aanvullende post moet worden verwerkt. LNV dient in de Uitwerkingsbrief 2022 een verzoek in voor een kasschuif.

Voor de uitvoering van het totale Natuur en milieu beleidsplan heeft het kabinet in 2020 uit de Regio Envelop € 7,2 miljoen extra middelen vrijgemaakt voor de periode 2020 tot en met 2023. Dit betreft in het bijzonder het onderdeel koraalherstel. Voor de jaren 2022 en 2023 resteren nog de volgende bedragen.

Restant Regio Envelop CN (bedragen in € mln.)

	2022	2023	
Uitvoering NMBP-CN onderdeel koraalherstel	€ 3,25	€ 1,65	

1.3 Wat is het probleem dat wordt beoogd om op te lossen?

Licht toe:

- ***Welk probleem wordt beoogd op te lossen.***

¹ Het gaat hierbij om een goedgekeurd bestedingsplan, onafhankelijk van het moment van budgettaire verwerking.

• **Wat de gewenste situatie of doel(en) is (zijn)?**

Beter bescherming van cultuur en natuur op Bonaire, Saba en Sint Eustatius zowel boven als onder water door middel van de uitvoering van het Natuur- en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 (Kamerstuk 33 516/ 26 407 nr. 190, [Natuur- en milieubeleidsplan CN](#)).

De staat van instandhouding van de natuur in Caribisch Nederland is niet goed (Kamerstuk 30 825, nr. 218 [Staat van Natuur CN](#)). Daarnaast geeft de rapportage van de laatste Convention on Biological Diversity (CBD) (Kamerstuk 26 407, [CBD rapportage](#)) aan dat de mondiaal afgesproken biodiversiteitsdoelstellingen in het bijzonder in de Cariben niet gehaald worden. Met name het koraal staat onder grote druk. Het doel van het Natuur- en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 (NMBP) is om de rijke natuur van Caribisch Nederland te behouden, te beschermen en op duurzame wijze te benutten. Een gezonde natuur en milieu dragen bij aan de economische ontwikkeling van de eilanden. Goed ruimtelijk beleid met duurzaam gebruik van land en water is daarbij essentieel. Het Natuur- en milieubeleidsplan biedt de strategie en het kader aan waarmee ieder eiland, samen met het Rijk, de komende jaren aan de slag kan. Op basis van het NMBP stellen de eilanden uitvoeringsagenda's op. Voor Sint Eustatius is deze inmiddels vastgesteld door de eilandsraad [Uitvoeringsagenda Sint Eustatius NMBP](#) . Voor Bonaire en Saba wacht het op vaststelling door de Eilandsraad.

Doelen NMBP:

Vision		
A prosperous society and cultural identity in balance with a resilient and healthy natural environment.		
Strategic goal 1 Reverse coral reef degradation to enhance wellbeing in the CN	Strategic goal 2 Restore and conserve the unique habitats and species in the CN	Strategic goal 3 Sustainable use of land and water for the development of the local economy
1.1 Control erosion and runoff	2.1 Conservation and restoration of key habitats	3.1 Sustainable fisheries
1.2 Effective waste and wastewater management	2.2 Conservation of keystone and flagship species	3.2 Tourism industry in balance with nature conservation
1.3 Coral reef restoration	2.3 Prevent new and control established invasive species	3.3 Invest in sustainable local food production
Strategic goal 4 Create the local conditions to ensure sustainable results of nature policy in the CN		
4.1 Create awareness through education and training	4.2 Create employment through investments in nature	4.3 Develop a structural research agenda

1.4 Wat zijn de beoogde meetbare/concrete resultaten (SMART)?

Licht zo concreet mogelijk toe welk resultaat wanneer bereikt moet zijn.

De beoogde resultaten zijn gebaseerd op het Natuur en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 en de (concept) uitvoeringsagenda's van de eilanden.

Bestrijding erosie en afstroming

- Bestrijding loslopende dieren
 - Het verwijderen van loslopende dieren (32.000 Bonaire, 8.000 Sint Eustatius, 6.000 Saba) uit de openbare ruimte en natuurgebieden:
 - Op Saba en Sint Eustatius geen loslopend vee meer in 2025;
 - Op Bonaire geen loslopend vee in afgeschermd gebied (natuurparken, de plattelandsgebied, zuid en Lac, terrassenlandschap en Fontein).
- Regenwater beheer
 - Opstellen plannen voor regenwater ten behoeve van landbouwonwikkeling en voorkomen grootschalige afstroming;
 - Afstroming regenwater zodanig inrichten dat overlast op land en afvoer van grond de ze in beperkt wordt.
- Duurzame kustontwikkeling
 - Ruimtelijke ontwikkelingsplannen herzien en opgesteld inclusief instellen van doeltreffende bufferzones voor de bescherming van de mariene ecosystemen.

Effectief afval- en afvalwaterbeheer

- Monitoring
 - Uitvoering van een monitoringsprogramma voor de kwaliteit van zeewater, inclusief de benodigde onderzoekvoorzieningen in 2024 waarmee het effect van de maatregelen op de drukfactoren kan worden gemeten;
- Adequate afvalwaterbehandeling ter verbetering van de waterkwaliteit.
 - Het opstellen van afvalwaterstrategieën voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba in 2024;
 - Vermindering lozingen van ongezuiverde lozingen in de territoriale wateren van drie eilanden door middel van:
 - pilot voor afvalwaterbehandeling op Sint Eustatius en Saba;
 - uitbreiding zuiveringscapaciteit op Bonaire en uitbreiding van (demo) projecten voor decentrale zuivering;
 - start met vervanging van beerputten en lekkende septic tanks op Bonaire.
- Adequaaf afvalbeheer
 - Uitvoering afvalprogramma
 - Besluitvorming over beheer stortplaatsen in CN 2022. Start uitvoering in 2023.
 - Uitvoering afvalprogramma
 - Afvalstrategie voor CN in 2022. Hiertoe behoort:
 - Besluitvorming restafval verbranden of storten;
 - Handhavingsprogramma illegaal stort en afval bij bedrijven;
 - Vergunningverlening legale stortplaatsen;
 - Regelgeving en communicatie Single use plastics.

Koraalrif herstel

- Herstel van aangetaste rif gebieden die daarvoor in aanmerking komen (2024), het stimuleren van een praktijkgemeenschap waarin kennis alsmede standaarden en protocollen voor herstel in de regio worden uitgewisseld, streefdoelen gehaald voor koraalbedekking voor elk eiland op basis van historische basisniveaus (2024), monitoringsstrategie uitgevoerd om de koraalbedekking in het gehele rif gebied te volgen en de slagingskansen van hersteloperaties te evalueren (2024).

Herstel en behoud van unieke habitats en soorten

- Behoud en herstel van cruciale habitats
 - Opstellen uitvoering van integrale landherstel programma's (natuur/sociaal economisch/ herstel en herbebossing) voor drie gebieden op Bonaire (platteland, terrassen en Zuid/ Lac en Sint Eustatius (Boven, ruraal en kustzone).

- Uitvoering van beheerplannen voor gebieden met mangroven en zeegras.
- Voorkomen van nieuwe en bestrijding invasieve soorten.
 - Opstellen en uitvoering van aanpak invasieve soorten.

Lokale economische ontwikkeling op basis van duurzaam gebruik natuurlijk kapitaal

- Duurzame visserij
 - Systeem voor visbestand monitoring.
 - Innovatie van visserij op basis van uitvoering visserijbeheerplan.
- Toerisme in evenwicht met natuurbehoud
 - Onderzoek maximale druk toerisme op land en water.
- Investeren in duurzame voedselproductie
 - Stimuleren van productie van groente, fruit en diervoeder.
 - Duurzaam gebruik van afvalwater en andere afvalstromen (compost).

Scheppen van randvoorwaarden voor effectief beheer en duurzaam gebruik van de natuur

- Bewustwording via onderwijs en opleiding
 - Eiland overstijgende communicatie en educatie NMBP gericht op onderwijs, beleid en bestuur.
- Onderzoeksagenda en kennisbasis
 - Uitvoering kennisagenda Caribisch Nederland NMBP.
 - Vastleggen basiskwaliteit met gebruikmaking van drone beelden.
 - Voorstudie informatiehuis Marien.

Versterking uitvoering van NMBP

- Adequate regelgeving
 - Handhavingsprogramma's (vergunning, handhaving, toezicht) per eiland.
- Uitvoeringskracht openbaar lichaam
 - Vergroten effectiviteit van de uitvoering door openbare lichamen mede door tijdelijke inzet van menskracht op het terrein van water, natuur en ruimtelijke ordening.

2. Beleidsinstrumentarium

2.1 Wat is het (gekozen) beleidsinstrumentarium?

Licht toe welk(e) beleidsinstrument(en)² gekozen zijn en wat deze concreet inhouden. Denk bijvoorbeeld aan een subsidieregeling; een nieuwe wet of een publiekscampagne.

De middelen worden ingezet middels een bijzondere uitkering op basis van BES wetgeving (subsidie) voor wat betreft Openbaar lichaam. Daarnaast worden er subsidies verstrekt op basis van het LNV kaderregeling subsidies en worden opdrachten verstrekt voor private uitvoering (opdrachtverlening aan derden).

Het NMBP kent verschillende activiteiten waarbij diverse partners betrokken zijn openbare lichamen, Rijksoverheid (RWS, RVO), beheerorganisaties (STINAPA, STENAPA en SCF), DCNA, NGO's en private ondernemers voor koraalherstel. Hiervoor zijn meerdere instrumenten noodzakelijk.

2.2. Hoe ziet de specifieke besteding van de middelen eruit?

Ga daarbij ook in op de p (prijs) en de q (aantal).

OVERZICHT uitgaven onderdelen NMBP fase 1 (bedragen in € x 1.000)

Onderdeel	2022	2023	2024
1. Uitvoering / capaciteit	1.400	1.400	1.400
2. Bestrijding erosie en sedimentatie	2.986	4.450	3.450
3. Afval- en afvalwaterbeheer	400	800	6.600
4. Herstel en behoud habitats en soorten	1.089	2.028	1.585
5. Duurzaam gebruik natuurlijk kapitaal	1.600	1.400	2.200
6. Onderzoek en monitoring	345	1.300	567
Totaal	7.820	11.378	15.802

1. Uitvoering/ capaciteit

- a. Op Saba, Sint Eustatius en Bonaire zijn programma's uitvoering NMBP/ uitvoeringsagenda opgesteld en in uitvoering. Binnen de programma's zijn er sub-programma's voor natuur- en landherstel, water, afval en handhaving en afzonderlijke projecten. Voor de uitvoering van de programma's, sub programma's en projecten is capaciteit noodzakelijk die op dit moment (ambtelijk openbaar lichaam) niet beschikbaar is op de eilanden.

Overzicht aanvullende capaciteit ten behoeve van de uitvoering NMBP tot 2025 (totaal 14fte):

- i) Programmamanager/ projectmanager natuurherstel Saba (1fte)
- ii) Projectleider invasieve soorten en herbebossing en revegetatie Sint Eustatius (2 x 0,5 fte)
- iii) Projectleider RO ontwikkelingsprogramma per eiland (3X 1fte)
- iv) Projectmanager/ projectleider water (afvalwaterzuivering) per eiland (3X 1 fte)
- v) Projectleider educatie , communicatie en bewustwording (4x 0,5 fte)
- vi) Versterking tweede lijntoezicht lenW (1fte)
- vii) Versterking kwaliteit ambtelijk apparaat (1fte per eiland)
- viii) Versterking eerste lijntoezicht/ handhavingsprogrammas (2fte voor de drie eilanden)

² In het [Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving](#) is een lijst opgenomen met allerlei beleidsinstrumenten

2. Bestrijding Erosie en sedimentatie

a) Planvorming gebiedsgerichte aanpak:

- i) Boniare: Lac en Zuid, Terassenlandschap en Fontein, Platteland en natuurparken
- ii) Sint Eustatius: Natuurpark Boven en Quill, Kustzone
- iii) Saba: Saba (één plan)

Deze gebieden zijn in aanvulling op de bestaande plannen voor natuurpark Washington slagbaai (Bonaire) en Boven (Sint Eustatius). De gebiedsgericht plannen richten zich afhankelijk van hun karakter op verwijdering van loslopende grazers, herbebossing en revegetatie, sociaal economische ontwikkeling en goed regenwaterbeheer.

- b) De gebiedsplannen richten zich op de aspecten verwijdering loslopende grazers, herbebossing en revegetatie, goed landgebruik (landbouwon ontwikkeling) en regenwaterbeheer. Accenten van de plannen verschillen op onderdelen
 - i) Loslopende grazers: omheining van gebieden, weghalen loslopende dieren (jagen), vermarkten van geiten.
 - ii) Herbebossing en revegetatie: herbebossing van droge bossen inclusief een kruidlaag van inheemse soorten, aanleg mangrove ten behoeve van kustbescherming (Bonaire), bomen voor fruitproductie en kruidlaag
 - iii) Sociaal economische ontwikkeling: goed landgebruik, ontwikkeling van landbouw, ontwikkeling van natuur/ cultuur/ recreatie gebieden, natuurinclusieve voedselproductie bijvoorbeeld agroforresry, kennisoverdracht en communicatie, I&R systemen en omgevingsmanagement.
 - iv) Regenwaterbeheer: opstellen plannen voor beter gebruik van regenwater voor landbouwdoeleinden en voorkomen omvangrijke afstroming.

3. Afvalwater en afval

a) Afvalwater

- i) Uitbreiding van de demolocaties voor decentrale afvalwaterzuivering, daar waar de uitbreiding van het rioolstelsel gezien de lage bevolkingsdichtheid niet logisch is.
- ii) Als gevolg van verhoging aanbod afvalwater, uitbreiding van zuiveringscapaciteit bestaande installaties.
- iii) Start vervangen septic tanks en beerputten, wanneer zuiveringscapaciteit op orde is.
- iv) Aansluiten van 40 tal perceel aansluitingen en 10 tal huisaansluitingen op het rioleringsstelsel
- v) Doseringsinstallatie RWZI vanwege zoutgehalte afvalwater jachten.
- vi) Onderzoek en pilots afvalwaterzuivering Sint Eustatius en Saba.

b) Afval

- i) Beheer en bescherming van bestaande stortplaatsen op Bonaire.
- ii) Uitvoering van het afvalstrategie. Keuzes voor afval eind 2022.

4. Herstel en behoud habitats en soorten

a) Koraalherstel

- i) Herstel van koraal op Bonaire in gebieden met goede waterkwaliteit en hoge waarde voor koraal. Betreft koraaltuinen, kennis en ervaring delen, betrokkenheid lokale gemeenschap en toerisme.

- ii) Voor Sint Eustatius omvat koraalherstel het kweken en uitzetten van zee-egels. Zee-egels zijn noodzakelijk voor koraalherstel door de begrazing van algen die het koraal bedekken. Begrazing door zee-egels maakt bestaande koralen weerbaarder en is voordelig voor het slagen van het uitzetten van nieuw koraal. Naast het uitzetten van zee-egels zal koraal gekweekt en uitgezet worden.

b) Invasieve exoten

Voorkomen en verwijderen invasieve exoten (groene leguaan, katten en ratten) op Saba en Sint Eustatius (combinatie). Capaciteit en maatregelen. Katten en ratten zijn de grootste bedreiging voor beschermde en bedreigde vogelsoorten zoals de Bridled Quail dove en de keerringvogel.

5. Duurzaam gebruik natuurlijk kapitaal

a) Visbestandsonderzoek

Op dit moment vindt er geen (visserij-onafhankelijk) visbestandsonderzoek plaats. Voor een duurzame visserij is het noodzaak het bestandsonderzoek structureel uit te voeren voor het beheer zowel op de bovenwinden als benedenwinden en in het bijzonder op de Sababank. Dit betreft met name bestandsonderzoek op kreeft, snappers, groupers en pelagische soorten. Overbevissing is naast klimaatverandering en erosie de belangrijkste drukfactor voor het rif. Daarnaast is overbevissing negatief voor soortengroepen zoals haaien.

b) Innovatie landbouw en visserij

Ondersteuning innovatieve instrumenten, methoden en/of materialen voor het versterken van een duurzame en natuur-inclusieve landbouw en visserij. Door middel van een in te stellen fonds onder beheer van RVO en in samenwerking met de openbare lichamen zullen boeren en vissers in staat worden gesteld lokale voedselproductie op te zetten dan wel uit te breiden. Daarnaast zal er vanwege de beperkte mogelijkheden op Saba specifiek worden geïnvesteerd in uitbreiding van de voedselproductie door de hydroponics farm (land en tuinbouw) waarmee Saba voor enkele verse producten zelfvoorzienend zal zijn.

6. Onderzoek en monitoring

a) Onderzoek zal plaatsvinden naar:

- i) de maximale druk van toerisme op land&water.
- ii) gevolgen van klimaatverandering (impact/ kwetsbaarheid) en opstellen van strategie voor aanpassing in samenspraak met eilanden (dialoog/ klimaattafels).
- iii) vaststellen van basiskwaliteit natuur met behulp van dronebeelden ten behoeve van de staat van de natuur in 2024.
- iv) naar de noodzaak voor een informatiehuis marien voor Caribisch Nederland. Dit eventueel ten behoeve van coördinatie voor verzamelen data metingen door meerdere organisaties en in aansluiting op de Dutch Caribbean Biodiversity Database (DCBD).

b) Uitvoering van de NMBP kennisagenda 2020-2025 Caribisch Nederland. Deze door het Rijk en de openbare lichamen opgestelde kennisagenda in het kader van het Natuur- en Milieubeleidsplan CN omvat het noodzakelijke onderzoek naar en monitoring op de verschillende strategische doelen en mijlpalen in het NMBP. Dit omvat monitoring (van de efficiëntie) van projecten en beleid zoals beheer van soorten(groepen) en ecosystemen.

c) Monitoring

Monitoringprogramma zeewaterkwaliteit: IenW heeft aan Rijkswaterstaat gevraagd om een monitoringprogramma zeewaterkwaliteit voor de BES-eilanden op te stellen. Wageningen Marine Research (WMR) is hier in samenwerking met RWS momenteel mee bezig. Er zijn workshops georganiseerd met de openbare lichamen, STINAPA, WWF-NL en de Dutch Caribbean Nature Alliance om input te verkrijgen over de gebruikersbehoeften voor monitoring en de belangrijkste keuzes over het monitoringprogramma zijn afgestemd met de eilanden. Belangrijk aandachtspunt is dat er meerdere organisaties zijn die metingen doen in de zee rond de BES-eilanden en dat het goed is om deze data te verzamelen en te coördineren. Daar kan het informatiehuis Marien voor Caribisch Nederland mogelijk een belangrijke rol in spelen.

2.3 Hoe vindt de uitvoering plaats?

Licht toe welke partijen betrokken zijn en hoe ziet hun betrokkenheid eruit, zowel financieel als niet-financieel. Leg ook uit wat de belangrijkste risico's voor de uitvoering zijn.

Vanuit het Rijk zijn de ministeries van BZK, IenW, LNV en EZK betrokken vanuit hun verantwoordelijkheden voor Koninkrijkszaken, Ruimtelijke ordening, Milieu en water en landbouw, natuur en visserij en toerisme. Vanuit het Rijk vindt de uitvoering interdepartementaal gecoördineerd programmatisch plaats met de betrokken ministeries en de openbare lichamen. Het programma wordt aangestuurd door een interbestuurlijke stuurgroep (Rijk en openbaar lichaam). Voor ieder eiland bestaat er een programma NMBP waarbij de aansturing plaatsvindt door stuurgroep NMBP met daarin zitting van de gezaghebber (tevens voorzitter), gedeputeerden en betrokken ministeries.

Op het terrein van milieu, landbouw, natuur en visserij zijn betrokken Rijksdienst Caribisch Nederland, openbare lichamen, natuurorganisaties (WWF-NL, STINAPA, STINAPA en SCF) en private organisaties op het terrein van toerisme (duikscholen) en natuurbeheer. Voor wat betreft monitoring zeewaterkwaliteit wordt door Rijkswaterstaat een monitoringsprogramma opgesteld in samenwerking met Wageningen Marine Research.

Voor wat betreft afvalwaterzuivering is WEB Bonaire betrokken, omdat zij de RWZI en AWZI in opdracht van het openbaar lichaam Bonaire beheren. Voor de demo projecten decentrale zuivering wordt samengewerkt met STINAPA, Fundashon Mariadal, Water Alliance, WWF-NL, WEB en het OLB. De afvalwaterstrategieën worden gemaakt door de Openbare Lichamen, waarbij LNV en IenW financieel resp. technisch (RWS) ondersteunen.

Belangrijkste risico's:

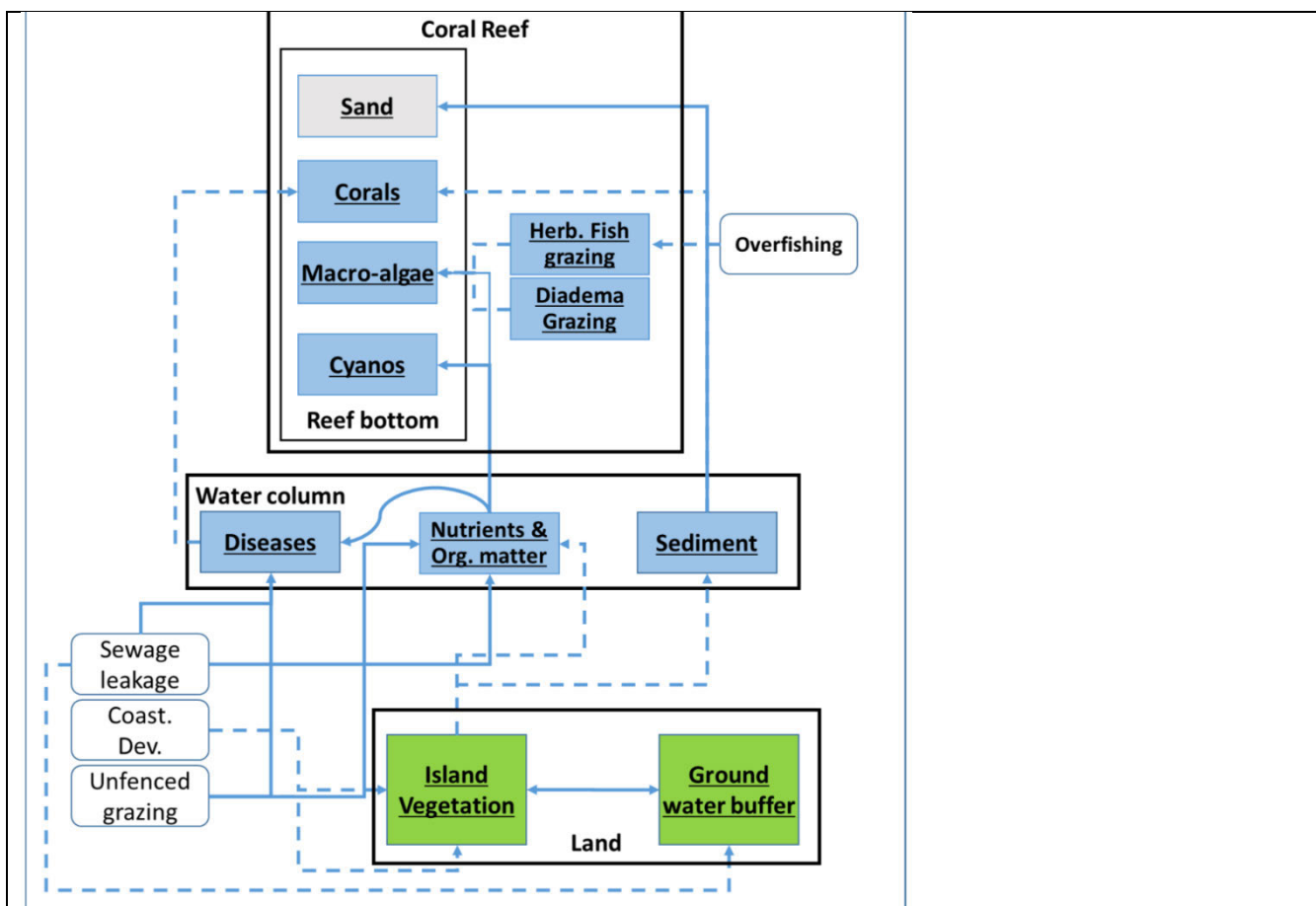
Risico	Beheersmaatregel
Beperkte politieke draagvlak bij de openbare lichamen	<ul style="list-style-type: none"> Regulier overleg interbestuurlijke stuurgroep Ontwikkelen communicatieplan door openbare lichamen, Rijksdienst Caribisch Nederland, ministeries en private partijen zoals DCNA en de parkbeheerorganisaties.
Onvoldoende efficiëntie en/of capaciteit bij de openbare lichamen voor een adequate uitvoering	<ul style="list-style-type: none"> Capaciteit meegenomen in dit bestedingsplan voor uitvoering van de programma's en projecten. Op ieder eiland is BZK betrokken bij verbeterplannen voor de ambtelijke organisatie

Vertraging door rampen zoals orkanen die de bovenwindse eilanden voor significante tijd kunnen stilleggen.	<ul style="list-style-type: none"> • Beperkte maatregelen mogelijk om dit risico te beheren. Op financieel vlak is beheersing mogelijk door middelen voor projecten in termijnen over te hevelen.
Onvoldoende beschikbare menskracht voor uitvoering van programma's en projecten.	<ul style="list-style-type: none"> • Zowel lokaal, regionaal en nationaal invullen. • Extra inzet van Rijksdiensten en agentschappen, ZBO's zoals Rijkswaterstaat, RVO en SBB.
<p>2.4 Doeltreffendheid: licht toe op welke wijze de inzet van deze beleidsinstrumenten (vraag 2.1) leidt tot de doelen/resultaten die geformuleerd zijn bij 1.3 en 1.4?³</p> <p><i>Baseer je bijvoorbeeld op wetenschappelijke literatuur, beleidsdoorlichtingen en -evaluaties of experts, etc. Geef aan in hoeverre de gekozen instrumenten er in zullen slagen de geformuleerde doelen/resultaten te bereiken. Benoem daarbij ook eventuele externe factoren die kunnen bijdragen aan het wel of niet bereiken van de doelen/resultaten. Sta ook stil bij eventuele (positieve of negatieve) neveneffecten van het gekozen instrumentarium.</i></p> <p>Caribisch Nederland is onderdeel van de Caribische “biodiversiteitshotspot”, die gekenmerkt wordt door de aanwezigheid van talrijke inheemse soorten. Caribisch Nederland telt ten minste 200 inheemse soorten en 143 bedreigde soorten die afhankelijk zijn van specifieke habitats en ecosystemen van internationaal gewicht. Het betreft onder meer koraalriffen, gebieden in de open zee en diepzeegebieden, mangroven, zeegrasbedden, zoutpannen en zoutmeren (saliñas), stranden, en uit droge of tropische bossen en nevelwoud bestaande ecosystemen.</p> <p>In het rapport Staat van de natuur van Caribisch Nederland 2017 wordt de toestand van de ecosystemen en soorten in Caribisch Nederland beschreven. De auteurs concluderen dat de biodiversiteit van Caribisch Nederland zich zonder uitzondering in een matige tot zeer ongunstige staat bevindt. Dit geldt zowel voor de ecosystemen als voor de daarvan afhankelijke soorten en soortgroepen. In 2019 zijn de Eerste en de Tweede Kamer geïnformeerd over de staat van de natuur in Caribisch Nederland (Staat van Natuur CN)</p> <p>Ook in het recente zesde nationale rapport van het Koninkrijk der Nederlanden in het kader van het Verdrag inzake biologische diversiteit (CBD, september 2019) wordt een zeer ongunstige staat van de natuur geschetst, wordt geconcludeerd dat in Caribisch Nederland slechts vier van de twintig Aichi-streefdoelen van het CBD zijn gehaald, en wordt de noodzaak onderstreept van acties voor instandhoudingsbeheer.</p> <p>In het rapport Staat van de natuur van Caribisch Nederland 2017 wordt bovendien gemeld dat de bestaande aanpak van bedreigingen en drukfactoren in Caribisch Nederland tekortschiet. De hoofdzakelijk negatieve trends zullen zich hoogstwaarschijnlijk doorzetten, want er is geen reden om aan te nemen dat het biodiversiteitsverlies zal worden afgeremd of tot staan zal worden gebracht. Over het algemeen geldt dat veel bedreigingen en drukfactoren in kaart zijn gebracht, maar dat er te weinig wordt ondernomen om de gevolgen van die bedreigingen en drukfactoren te stoppen of te verlichten. Het rapport stelt dat aanhoudend nietsdoen ten aanzien van de belangrijkste bedreigingen en drukfactoren zal leiden tot een voor 100% matige of zelfs zeer ongunstige staat van de natuur. Bovendien zijn de ecosystemen waarvan is vastgesteld dat die in een ongunstige staat verkeren, onvoldoende veerkrachtig om de effecten van klimaatverandering nu en in de toekomst op te kunnen vangen. Zie afbeelding 2 voor een overzicht van de voornaamste bedreigingen voor koraalrif-ecosystemen.</p>	

³ Er zijn allerlei hulpmiddelen voorhanden die het onderbouwen van doeltreffendheid en doelmatigheid kunnen ondersteunen. Een aantal voorbeelden:

- [De handleiding publieke businesscase](#);
- [Algemene leidraad voor MKBA's](#);
- Het CPB heeft de 'kansrijk' reeks uitgebracht, met allerlei *evidence based* beleidsinzichten. (bijvoorbeeld over [arbeidsmarktbeleid](#); [onderwijsbeleid](#) of [woonbeleid](#)).

Op grond van de Wet grondslagen natuur- bescherming en beheer is de minister van LNV verplicht iedere vijf jaar een natuurbeleidsplan voor Caribisch Nederland op te stellen. Het plan strekt tot algemeen kader voor het natuurbeleid in Caribisch Nederland. De staatssecretaris van IenW is verplicht iedere vijf jaar een milieubeleidsplan op te stellen. Op basis daarvan stellen de openbare lichamen milieuprogramma's vast. In april 2020 is het Natuur en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 aan uw Kamer aangeboden (Kamerstuk 33 576 nr. 190 [Natuur en milieubeleidsplan CN](#)). Het is een integraal plan voor land en water en naast een kader voor natuur ook voor milieu, ruimtelijke ordening, visserij en landbouw. Onderdeel van het plan is specifiek bestemd voor de bescherming van het koraal. In navolging van het NMBP zijn uitvoeringsagenda's opgesteld. Voor Saba zijn deze nog concept. Sint Eustatius heeft inmiddels een vastgestelde uitvoeringsagenda ([Uitvoeringsagenda Sint Eustatius NMBP](#)). Tot slot moet de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, op basis van de Wet grondslagen ruimtelijke ontwikkelingsplanning BES, het samenhangend rijksbeleid voor de ruimtelijke ontwikkelingen in Caribisch Nederland vastleggen in een ontwikkelingsprogramma.

Afbeelding 2 – Schematische weergave van de belangrijkste elementen van het koraalrif-ecosysteem en lokale stressfactoren.

Afbeelding 2 geeft een overzicht van de voornaamste bedreigingen voor koraalrif-ecosystemen in Caribisch Nederland (bron: Achteruitgang koraalriffen Caribisch Nederland: oorzaken en mogelijke oplossingen voor koraalherstel). Bevolkingsgroei en toegenomen economische activiteit (met name in de toerismesector) hebben geleid tot grotere gevolgen van afvalwater en de productie van vast afval. Daarnaast zijn kustontwikkeling en loslopend vee verantwoordelijk voor ernstige aantasting van het terrestrisch milieu, hetgeen tot een hoog niveau van erosie heeft geleid. Deze processen hebben gezorgd voor een niveaudaling van de grondwaterbuffer en een toename van nutriënten, sediment, ziekten en de algehele vervuiling van de waterkolom langs de kust. In combinatie met overbevissing op plantenetende vissoorten, diverse ziekten en extreme weersomstandigheden hebben deze drukfactoren geleid tot een omslag in de koraalrif-ecosystemen van Caribisch Nederland. Terwijl de riffen vroeger met koralen waren bedekt, wordt de rifbodem nu gedomineerd door macroalgen en cyanobacteriën.

De belangrijkste oorzaken en drukfactoren die aan koraalrifdegradatie ten grondslag liggen, vormen ook een bedreiging voor andere mariene en terrestrische ecosystemen. Factoren van algemene aard, zoals bevolkingsgroei, toerisme en loslopend vee hebben ernstige aantasting van droge en tropische bossen, mangroven, zeegrasbedden, stranden en salinas veroorzaakt. Dit verlies aan leefomgeving, in combinatie met invasieve soorten en toegenomen verstoringen, heeft aanzienlijke gevolgen gehad voor veel populaties belangrijke soorten. De ongunstige staat van de waardevolle ecosystemen in Caribisch Nederland en het onvermogen om de oorzaken van en druk ten gevolge van de aantasting van het milieu effectief aan te pakken, vormen de basis voor de doelstellingen die in dit NMBP-CN voor Caribisch Nederland worden aangegeven

Onderliggende literatuur:

- Debrot, A.O., Henkens, R.J.H.G., Verweij, P.J.F.M. (reds.), 2018. Staat van de natuur van Caribisch Nederland 2017: Een eerste beoordeling van de staat (van instandhouding), bedreigingen en managementimplicaties van habitats en soorten in Caribisch Nederland. Wageningen Marine Research Wageningen UR (University & Research centre), Wageningen Marine Research rapport C086/17. 214 blz.
- Meesters, E.h., Becking, L.E., van der Gees, M. (2019) Achteruitgang koraalriffen Caribisch Nederland: oorzaken en mogelijke oplossingen voor koraalherstel, Wageningen Marine Research rapport C061/19

2.5 Doelmatig⁴ bereiken van de doelen/resultaten: licht toe waarom de gekozen beleidsinstrumenten (vraag 2.1) het meest efficiënt zijn voor het behalen van de doelen/resultaten (vraag 1.3 en 1.4).

Alle voorgestelde maatregelen passen in de eerste fase van het Natuur en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 als de individuele uitvoeringsagenda's van de afzonderlijke eilanden.

Koraalherstel: recente pogingen tot koraalrifherstel laten veelbelovende resultaten zien wat betreft het in kraamkamers kweken en overbrengen van de soorten elandgewei- en hertshoornkoraal. Dit biedt een kans voor actief herstel van aangetaste ondiepe koraalgebieden in Caribisch Nederland, zodat de koraalbedekking weer kan uitgroeien tot de historische basisniveau's. Het doel is het stimuleren van een praktijkgemeenschap waarin kennis alsmede standaarden en protocollen voor herstel in de regio worden uitgewisseld. Er moet een gecoördineerde strategie worden uitgevoerd om de koraalbedekking in de herstelde gebieden en controlelocaties te monitoren, zodat de slagingskansen van hersteloperaties geëvalueerd kunnen worden. Het ministerie van LNV is verantwoordelijk voor de ondersteuning van deze programma's voor koraalrifherstel.

Om de regeneratie van de inheemse vegetatie te stimuleren, zal het ministerie van LNV gezamenlijk met lokale partners ondersteuning bieden aan hersteloperaties van uit droge en tropische bossen bestaande ecosystemen en mangroven. Alvorens grootschalige hersteloperaties worden ondernomen, is het essentieel dat de problematiek rond loslopend vee wordt verholpen (zie doelstelling 1.1).

Een verbetering van de waterkwaliteit vraagt onder andere om een doeltreffende verwerking van afvalwater. In 2024 zullen voor alle eilanden effectieve op gedegen onderzoek gebaseerde strategieën voor afvalwaterbeheer zijn opgesteld en waar mogelijk in uitvoering zijn. Gestreefd wordt tegen 2030 het nutriëntenniveau in het grondwater en de kustgebieden aanzienlijk te hebben teruggebracht, dankzij een effectieve behandeling van het afvalwater.

Het monitoringprogramma voor de zeewaterkwaliteit is nodig om beter te begrijpen wat de staat is van het mariene milieu, lange termijn trends vast te stellen, maatregelen te kunnen treffen en om de effecten daarvan te kunnen monitoren. Op basis hiervan kunnen (indien nodig) in overleg met de eilanden maatregelen gewijzigd worden of nieuwe maatregelen getroffen worden om de zeewaterkwaliteit te verbeteren.

Loslopende geiten: loslopende dieren, ongecontroleerde kustontwikkeling en slecht regenwaterbeheer vormen de voornaamste oorzaken van erosie en ongecontroleerde afstroming. Dit is een van de twee belangrijkste oorzaken van slechte waterkwaliteit.

Door te investeren in een professionele veehouderij (met inbegrip van functionerende slachthuizen), het onderbrengen van vee achter afrasteringen en het weghalen van alle wilde en loslopende grazers kan de vegetatie zich herstellen, waardoor de bodem zich stabiliseert en beter water kan vasthouden. Deze

⁴ Doelmatigheid wordt op twee 'niveaus' gedefinieerd in dit format. 1) (vraag 2.5) de efficiëntie in het halen van de geformuleerde doelstellingen. 2) (vraag 2.6) de efficiëntie waarmee de uitvoering is georganiseerd.

activiteiten worden momenteel ter hand genomen in de vorm van diverse projecten van de lokale overheid in samenwerking met het ministerie van LNV en de onmisbare steun van de lokale gemeenschap. Het is de verwachting dat de slachthuizen tegen 2024 over voldoende capaciteit beschikken en dat alle operationele veehouderijbedrijven zullen zijn omheind. Om alle wilde grazers tegen 2030 te hebben weggehaald, moeten daartoe bestemde programma's worden uitgevoerd.

Door middel van een herziening van ruimtelijke ordening, waaronder de aanwijzing van een bufferzone vanaf de kustlijn waarbinnen niet mag worden gebouwd, moeten de negatieve gevolgen van bouwactiviteiten in de kustgebieden worden tegengegaan. Daarnaast zullen bovenlokale belangen (natuur en milieu) worden opgenomen in een ontwikkelingsprogramma op basis van de Wet grondslagen ruimtelijke ontwikkeling planning BES. Om deze ruimtelijke ordening procedure voor 2024 in gang te zetten, zal het ministerie van BZK samenwerken met de plaatselijke eilandoverheden en de betrokken departementen. Tegen 2024 zal het ministerie van BZK het ontwikkelingsprogramma vaststellen.

2.6 Doelmatig uitvoeren: licht toe waarom de gekozen uitvoering (vraag 2.3) het meest efficiënt is.

De uitvoering vindt plaats op basis van de werkwijze zoals afgesproken in het Natuur- en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 en de uitvoeringsagenda's van de eilanden. Met het uitkomen van het NMBP is de werkwijze tot stand gekomen. Deze werkwijze is tot nu toe de enige die een integrale aanpak mogelijk maakt waarin Rijk en openbaar lichaam samen optrekken. Een aanpak die voor land en water noodzakelijk is.

3. Evaluatie

3.1 Met welke concrete informatie wordt bepaald of de geformuleerde doelen/resultaten bereikt zijn?

Bij voorkeur worden hiervoor indicatoren gebruikt, maar er kan ook gebruik worden gemaakt van andere cijfers, statistieken of kerncijfers. Als kwantitatieve (meetbare/concrete) gegevens niet mogelijk zijn, kies dan voor kwalitatieve informatie op basis waarvan je doelbereik kunt vaststellen.

Goede indicatoren voldoen aan een aantal criteria:

- *De indicator meet wat deze moet meten (valide)*
- *De indicator is feitelijk (objectief)*
- *De indicator is op tijd beschikbaar*
- *De indicator kan keer op keer verzameld worden*
- *De indicator is transparant (duidelijk hoe deze tot stand is gekomen)*

Op dit moment vindt er ecologisch monitoring plaats (staat van Natuur) ook voor de kwaliteit van koraal. Dit zal in het kader van Natuur en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 worden verbeterd en uitgebreid. Daarnaast zal in het kader van NMBP waterkwaliteitsmonitoring opgezet worden. De gehanteerde indicatoren zijn:

1. Al het vee wordt in afgerasterde gebieden gehouden (2024).
2. Alle wilde loslopende grazers (d.w.z. geiten en schapen, ezels, varkens, runderen) worden van Bonaire, Saba en Sint Eustatius zijn in de beschermde gebieden verwijderd (2025).
3. Er liggen afvalwaterstrategieën voor alle drie de eilanden.
4. Minder ongezuiverd afvalwater stroomt de zee in door effectieve afvalwaterbehandeling.
5. Toepassing van de volgende streefwaarden voor kustwaterkwaliteit: gehalte aan anorganische stoffen van 0-0,07 $\mu\text{mol/l}$ voor fosfaat, 0 tot 2,5 mg/l drijvend materiaal, en 0 tot 1 $\mu\text{mol/l}$ opgeloste anorganische stikstof; concentraties organische deeltjes (POM): POC 0-15 $\mu\text{mol/l}$; PON 0-1 $\mu\text{mol/l}$. concentratie chlorofyl-a < 0,6 $\mu\text{g/l}$ in 2024.
6. Uitvoering van een doeltreffend monitoringsprogramma voor de kwaliteit van zeewater, inclusief de benodigde onderzoek voorzieningen (2024).

7. Herstel van aangetaste rifgebieden die daarvoor in aanmerking komen (2024).
8. Vaststellen van streefdoelen voor koraalbedekking voor elk eiland op basis van historische basisniveaus (2024).
9. Praktijkgemeenschap, kennisuitwisseling over standaarden en protocollen voor herstel tussen de zes Nederlandse Caribische eilanden, op basis van lokaal opgedane kennis (2024).
10. Monitoringsstrategie uitgevoerd om de koraalbedekking in het gehele rifgebied te volgen en de slagingskansen van hersteloperaties te evalueren (2024).

3.2 Op welke manier wordt onderzocht/geëvalueerd of de ingezette instrumenten hebben geleid tot het bereiken van de doelen (doeltreffendheid) en of dat efficiënte wijze is gebeurd (doelmatigheid)?

Licht toe hoe de evaluatie/onderzoeksopzet eruit komt te zien. Denk daarbij aan:

- Wanneer wordt er gemeten (nulmeting, tussentijds en/of eindmeting)?
- Hoe wordt er gemeten? (welke evaluatie-/onderzoeksmethode(n) worden gebruikt?)

In hoeverre is het mogelijk om iets te zeggen over causaliteit (inzet van instrument x leidt tot uitkomst y)? Hou daarbij ook rekening met andere instrumenten of externe factoren die invloed kunnen hebben op het resultaat.

Ingevolge het NMBP zal in 2024 (halverwege planuitvoering) een evaluatie plaatsvinden waarbij het beleidsplan op basis van een monitoringsprogramma en indicatoren zie 3.1 geëvalueerd zal worden.

3.3 Hoe wordt de evaluatie formeel geregeld?

- Wie is er verantwoordelijk voor de evaluatie binnen het departement?
- Hoe verhoudt de evaluatie van dit plan zich tot de evaluatieplanning en de cyclus van beleidsdoorlichtingen?
- Wordt er tussentijds gerapporteerd? En zo ja, hoe en aan wie?
- Is er ruimte voor herijking van het plan? Zo ja, op welke momenten?

Het DG NVLG van LNV is hoofdverantwoordelijk (mede verantwoordelijke zijn BZK en IenW) voor het uitvoeren van de evaluatie. De evaluatie wordt opgenomen in de Strategische Evaluatie Agenda van de begroting van LNV.

Jaarlijks wordt er gerapporteerd aan de Kamer over de voortgang van de uitvoering van het NMBP. Daarnaast wordt in 2024 de staat van de natuur in Caribisch Nederland opgesteld als mede basis voor de evaluatie van het NMBP.

Bijstelling van het plan is mogelijk. Dit kan per eiland. De voortgang van het plan wordt besproken in de stuurgroepen (maandelijks). De stuurgroepen beslissen eventueel voor aanpassing of bijstelling van de uitvoering. Eventuele aanpassingen en bijstellingen worden in hoofdlijnen meegenomen met de rapportage aan de Kamer.

Datum: 27 september 2021
Kenmerk: 21006-1

Betreft: Bescherming van Yarari-reservaat en klimaatadaptatie op de Caribisch Nederlandse eilanden

Geachte leden van de Kamercommissie LNV,

Wij vragen u in de komende procedurevergadering van uw Commissie de volgende informatie en aanbevelingen in overweging te nemen.

Bescherming in het Yarari-reservaat voor haaien en zeezoogdieren

In 2015 heeft toenmalig staatssecretaris Dijkssma het Yarari Marine Mammal and Shark Sanctuary (Yarari Zeezoogdieren en Haaien Reservaat) opgericht¹. Zodra de nieuwe ministeriële regeling² onder de Wet grondslagen natuurbeheer en -bescherming van kracht is, strekt het reservaat zich uit over de hele Exclusieve Economische Zone rondom Bonaire, Saba en St. Eustatius en is daarmee het eerste reservaat voor zowel zeezoogdieren als haaien in de Cariben. Naast de doelstelling om het mariene ecosysteem als geheel te beschermen, wordt in het Yarari-reservaat ook expliciet actieve bescherming van zowel residente als migrerende soorten, in het bijzonder walvisachtigen en haaiensoorten, nagestreefd.

Haaien

Rond de Caribische Nederlandse eilanden leven veel haaien- en roggensoorten en het wordt steeds duidelijker dat voor meerdere soorten dit gebied een belangrijke rol in hun levenscyclus vervult. Recentelijk is onderzoek³ gedaan naar de voortplanting en levenscyclus van tijgerhaaien en andere haaiensoorten rond de Sababank. Meerdere tijgerhaaien werden voorzien van een GPS-tracker waardoor ze de aankomende jaren digitaal gevolgd kunnen worden. De informatie die zo verkregen wordt over hun migratie is essentieel om het belang van Yarari voor deze soorten te begrijpen en ze zo beter te kunnen beschermen. Het is dan ook belangrijk dat er de komende jaren beter inzicht komt in hoe haaien en roggen de wateren van alle eilanden in het Koninkrijk gebruiken zodat maatwerk geleverd kan worden in de bescherming.

Walvissen

De Caribbean Cetacean Society (CCS) heeft tijdens een expeditie de afgelopen maanden⁴ meer dan 2.950 zeezoogdieren van tien verschillende soorten tussen de eilanden Anguilla en Martinique bestudeerd. Tijdens de expeditie zijn orka's (*Orcinus orca*) voor het eerst in dit gebied akoestisch en visueel vastgelegd in de Antillen. Zeldzame soorten zoals dwerggrienden (*Feresa attenuata*) werden voor het eerst gezien in Yarari. Het onderzoek naar achttien potvisfamilies

¹ [Oprichtingsakte Yarari reservaat](#)

² [Consultatie AMvB Yarari reservaat en aanpassing Visserijwetgeving](#)

³ [Onderzoek tijgerhaaien in Caribisch Nederland, augustus 2021](#)

⁴ [Walvisexpeditie Caribisch Nederland, september 2021](#)

(*Physeter macrocephalus*) toonde aan dat de dieren zich bewegen tussen de natuurreservaten Yarari van de BES-eilanden en Agoa van de Franse eilanden. Dit laat zien dat deze beschermde gebieden - en de verbinding daartussen - belangrijk zijn voor deze soorten. Wageningen University & Research⁵ concludeerde onlangs ook al dat het relatief nieuwe Nederlandse mariene reservaat een aanzienlijke toegevoegde waarde heeft voor de dwergvinvis.

Noodzakelijke bescherming

Het Yarari-reservaat is van groot belang, niet alleen voor haaien en andere walvisachtigen, maar voor het gehele ecosysteem waar deze soorten deel van uitmaken. De expedities en onderzoeken zijn duidelijk over het belang van Yarari als reservaat. De aanwijzing en beschermingsmaatregelen voor het Yarari-reservaat zoals [voorgesteld](#) in de concept AMvB ter wijziging van het Visserijbesluit BES en de Wet grondslagen natuurbeheer- en bescherming BES zijn een goede stap in de richting voor de bescherming van elasmobranchen (haaien en roggen) en walvisachtigen. Er zijn nog een aantal aanvullende zaken nodig op de voornemens uit het AMvB die door de Nederlandse overheid opgepakt moeten worden.

Nederland heeft immers verantwoordelijkheid voor de biodiversiteit van alle Nederlands Caribische eilanden, zowel als het gaat om het bieden van kennis, kunde, organisatorische ondersteuning, capaciteit als middelen. Die verantwoordelijkheid omvat niet alleen het Yarari-reservaat, maar omvat de zorg voor de biodiversiteit in het gehele grondgebied van het Caribisch deel van het Koninkrijk. Wij vragen uw steun voor ons pleidooi om als Nederland het initiatief te nemen in:

- Het benoemen van een **deadline en verantwoordelijke partij voor het opstellen van een beheerplan** voor het Yarari-reservaat. Het beheerplan laat al sinds 2015 op zich wachten.
- Afdoende middelen ter beschikking stellen voor de implementatie controle en handhaving van de herziene wetgeving door het instellen van **structureel budget voor visserijbeheer** in Caribisch Nederland.
- Binnen het beheerplan zorg te dragen voor een **soortspecifieke aanpak met beschermingsmaatregelen** voor zowel soorten in het reservaat als voor soorten die migreren via het reservaat. Gelet op de voorgenomen wijziging van het Visserijbesluit BES en de Wet grondslagen natuurbeheer- en bescherming BES, de toewijzing van Yarari en het gegeven dat het huidige EEZ management plan van 2010 dateert, zou een **update van het EEZ management plan**⁶ voor de hand liggen, wat tegelijkertijd de kans biedt om het beleid te harmoniseren met de drie landen in het Koninkrijk.
- Daarnaast, in aansluiting op het reeds bestaande “action plan for the Caribbean of marine mammals (mmap) in the wider caribbean region”⁷, een aanpak en maatregelen te ontwikkelen voor **soortbescherming van zeezoogdieren** in het grondgebied van de zes eilanden in het Caribisch deel van het Koninkrijk.

⁵ [WUR over onderzoek naar belang Yarari voor dwergvinvissen, augustus 2021](#)

⁶ [Management plan for the natural resources of the EEZ of the Dutch Caribbean](#)

⁷ [Action plan for the Caribbean of Marine Mammals \(MMAP\) in the Wider Caribbean Region](#)

- De huidige **internationale samenwerking uitbouwen en versterken**, gericht op bescherming van migrerende haaien en walvisachtigen in hun gehele leefgebied, samen met alle eilanden in het Koninkrijk.

Adaptatie aan klimaatverandering op de Caribische eilanden in het Koninkrijk

In de Cariben zullen de gevolgen van klimaatverandering steeds duidelijker zichtbaar worden. Nu al zijn er meer orkanen en ander extreem weer, sterft koraal door steeds warmer water en neemt erosie toe door droogte om slechts enkele voorbeelden te noemen. Maar het ontbreekt aan een strategie om hier mee om te gaan.

In de Troonrede van dit jaar werd uitgebreid stilgestaan bij de gevolgen van klimaatverandering in het Europees deel van het Koninkrijk maar er werd niet gesproken over de, naar verwachting grotere, strijd die in het Caribisch deel geleverd zal moeten worden. Deze blinde vlek zien wij ook terug in de LNV-begroting voor volgend jaar waar een groot aantal budgetten voor klimaatadaptatie zijn opgenomen waarbij Caribisch Nederland niet wordt genoemd. Wij vragen u dan ook er bij de minister op aan te dringen dat:

- Er op korte termijn een **strategie voor een klimaatbestendige toekomst** voor de Nederlands Caribische eilanden ontwikkeld wordt.
- Dat het ministerie **regelingen gericht op klimaatadaptatie en biodiversiteitsbescherming** ook voor projecten en organisaties in de Cariben openstelt.

Wij vragen u ons verzoek in behandeling te nemen tijdens de procedurevergadering van uw Commissie.

5.1.2.e

Kirsten Schuijt
CEO Wereld Natuur Fonds

5.1.2.e

Tadzio Bervoets
Directeur Dutch Caribbean Nature Alliance (DCNA)

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

TER ONDERTEKENING

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk gebied

Auteur

5.1.2.e

Datum

29 november 2021

Kenmerk

DGNVLG / 21300425

Bhm: 21300664

Kopie aan

Bijlage(n)

1

nota

Reactie verzoek Kamer commissie LNV brief WWF-NL en
DCNA mbt Yarari en Klimaatverandering

Parafenroute

5.1.2.e

Aanleiding

De vaste Kamercommissie voor LNV verzoekt (kenmerk 2021Z16799/2021D38407) om een reactie op de brief gericht aan de Kamercommissie, van WWF-NL en Dutch Caribbean Nature Alliance (DCNA over het Yarari reservaat en klimaatverandering in Caribisch Nederland. In de bijlage treft u, ter ondertekening, de brief aan de Kamer met daarin de reactie op de voorgestelde initiatieven van WWF-NL en DCNA.

Advies

U kunt de brief aan de Tweede Kamer ondertekenen.

Kernpunten

- Uw reactie is gericht op de door WWF-NL en DCNA gestelde initiatieven.
- Ter bescherming van het Yarari reservaat en de daar voorkomende soorten zal een beheer- plan en structuur vastgesteld worden. Dit volgt op de wettelijke vaststelling van het reservaat in 2022. (
- Het bestaande beheerplan voor Exclusieve Economische zone van Caribisch Nederland en de andere drie landen van het Koninkrijk uit 2010 wordt herzien in 2022, gelijktijdig met het opstellen van het beheerplan voor het Yarari reservaat.
- Soortenbescherming vindt plaats in samenwerking en afstemming met internationale initiatieven en samenwerking met Frankrijk en VS.
- In de afgelopen 10 jaar heeft er onderzoek plaatsgevonden naar de gevolgen van klimaatverandering. In het laatste Natuur en milieubeleidsplan is daar veel aandacht voor (koraalherstel). In 2022 zal een verdere beoordeling en onderzoek plaatsvinden van de gevolgen voor klimaatverandering.

Ontvangen BPZ